

Energeetika- ja keskkonnaministri määruse „Kliimaministri 16. novembri 2024. a määruse nr 68 „Kliima- ja energiaeesmärkide saavutamist toetavateks uuringuteks toetuse andmise tingimused ja kord“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Kehtiva korra kohaselt antakse kliimaministri määruse nr 68 „Kliima- ja energiaeesmärkide saavutamist toetavateks uuringuteks toetuse andmise tingimused ja kord“ alusel toetust avatud taotlusvooru kaudu valitsusasutustele ja nende hallatavatele asutustele uuringute ja analüüside tegemiseks. Avatud taotlusvooru korraldaja on SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi KIK) ning abikõlblikud kulud on teenuse sisseost ja käibemaks. Kehtiva korra alusel tehakse toetuse saajale väljamakseid pärast maksetaotluse esitamist ja tasutud kuludokumentide alusel.

Eelnõu üks eesmärk on luua võimalus teha ettemakseid toetuse saajale. Ministeeriumid ja nende hallatavad asutused saavad kasutada sildfinantseeringut ainult välistoetuse ja selle riikliku kaasfinantseeringu ulatuses kulude tegemiseks ja neil ei ole võimalik kulusid teha ega kajastada enne toetuse laekumist.

Samuti on eelnõu eesmärk luua sihtfinantseerimise võimalus tuumaenergia programmi ettevalmistamist ja arendamist toetavate tegevuste elluviimiseks. Tuumaenergia kasutuselevõtu ettevalmistamine Eestis on pikaajaline riiklik tegevus, millele andis olulise poliitilise suuna Riigikogu 12. juuni 2024. aasta otsus toetada tuumaenergia kasutuselevõtu ettevalmistamist ning selleks vajaliku õigusraamistiku loomist. Samuti nähakse Vabariigi Valitsuse koalitsioonileppes aastateks 2025–2027 ette tuumaenergeetika kasutuselevõtu võimaldamine elektri- ja soojusenergia tootmiseks. Tuumaenergia programmi ettevalmistamisel on oluline samm Riigikogus 17. juunil 2026 vastu võetud tuumaenergia ja -ohutuse seadus, millega luuakse tuumaenergia kasutuselevõtuks vajalik õiguslik alus ning määratakse valdkonna edasise arendamise põhimõtted ja eesmärgid. Programmi ettevalmistamine on osa energiapoliitikast, mille eesmärk on arendada vähese kasvuhoonegaaside heitega energiasüsteemi ja tagada varustuskindlus kooskõlas Eesti ja Euroopa Liidu kliima- ja energiaeesmärkidega. Selleks on vaja teha ulatuslikke uuringuid ja analüüse ning arendada regulatiivset ja institutsionaalset suutlikkust, sealhulgas luua määruste väljatöötamiseks vajalik sisend. Samuti tuleb seadusest tulenevate sätete rakendamiseks teha temaatilisi analüüse, arvestades rahvusvahelisi nõudeid ja Euroopa Liidu õigust. Finantsvahendid tuumaenergia programmi uuringute rahastamiseks planeeritakse riigi eelarvestrateegias.

Eelnõu ja seletuskirja koostas Kliimaministeeriumi kliimaosakonna peaspetsialist Brit-Beatrice Peri (brit-beatrice.peri@kliimaministeerium.ee, 605 1259). Eelnõu õigusekspertiisi tegi õigusosakonna nõunik Rene Lauk (rene.lauk@kliimaministeerium.ee). Keeletoimetuse tegi Justiits- ja Digiministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Aili Sandre (aili.sandre@justdigi.ee, 514 6333).

Eelnõukohase määrusega muudetakse määruse nr 68 redaktsiooni RT I, 16.11.2024, 5, mis jõustus 19. novembril 2024. a.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Paragrahvi 1 punktiga 1 täpsustatakse toetuse andmist vastavalt määrusesse lisanduvale otsustuskorras antavale korrale.

Punktiga 2 täpsustatakse määruse § 2 punktis 7 terminit „toetus“.

Punktiga 3 täpsustatakse määruse § 3 lõike 2 sõnastust, lisades, et sätestatu kehtib avatud taotlusvooru korral.

Punktiga 4 täiendatakse määruse § 3 lõikega 4, et kirjeldada vastutajat otsustuskorras tuumaenergia programmi arendamiseks vajalike tegevuste toetamisel.

Punktiga 5 täiendatakse määrust §-ga 3¹, mille kohaselt antakse toetust nii avatud taotlusvooru kaudu kui sihtfinantseeringuna valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga tuumaenergia programmi arendamisega seotud tegevustele.

Punktiga 6 täiendatakse määrust peatükiga 1¹, mille kohaselt antakse tuumaenergia programmi tegevusteks toetust sihtfinantseeringuna valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga. Sihtotstarbeliselt rahastatakse tuumaenergia programmi ettevalmistamiseks vajalikke tegevusi: õigusaktide väljatöötamiseks sisendi loomist, strateegiliste ja seadusest tulenevate sätete rakendamiseks vajalike temaatiliste analüüside tegemist, kommunikatsiooni- ja kaasamistegevuste kavandamist ning muid tuumaenergia kasutuselevõtu ettevalmistamist toetavaid tegevusi. Toetatavad tegevused peavad lähtuma Eesti tuumaenergia programmi eesmärkidest ja tegevuskavast. Eesti lähtub tuumaenergia programmi arendamisel Rahvusvahelise Aatomenergiaagentuuri (IAEA) nõuetest, mille alusel on koostatud riiklik tegevuskava¹, mis on avaldatud Kliimaministeeriumi kodulehel. Programmi eesmärgid ja tegevuskava põhinevad IAEA tuumaohutusjuhendil nr NG-G-3.1 „Milestones in the Development of a National Infrastructure for Nuclear Power²“.

Toetust eraldatakse igal aastal. Ministri käskkiri sisaldab tegevuskava, milles sätestatakse toetuse kasutamise eesmärk, tegevuse elluviimise eest vastutavad asutused ning tegevused koos eeldatava eelarvega.

Toetuse saajaga sõlmitakse üldjuhul leping, kus täpsustatakse toetuse andmise, kasutamise, välja maksmise, aruandluse ning tagasinõudmise tingimusi. Juhul kui toetuse saaja on Kliimaministeeriumi allasutus (v.a riigi osalusega tulundus- ja sihtasutused ning äriühingud) siis täpsustatakse tingimusi vaid käskkirjas ning lepingut ei järgne.

Toetuse kasutamise periood algab ministri käskkirja andmise aastaga ning lõpeb käskkirja kehtestamisele järgneva aastaga. See tagab toetuse kasutamise võimaluse vajaduse korral ka tagasiulatuvalt.

Toetuse kasutamisel on oluline teavitada avalikkust, et projekti viiakse ellu Eesti riigi toetusega heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumistulu vahenditest. Selleks tuleks tegevusi tutvustavad materjalid (trükised, slaidid jms) tähistada Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumistuludele viitavate logodega, lisades juurde märke „Projekti rahastab Eesti riik heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumistulu vahenditest“.

Toetuse saajal tuleb esitada Kliimaministeeriumi keskkonnakorralduse ja kiirguse osakonnale kaks korda aastas aruanne toetuse saamise kasutamise kohta Vabariigi Valitsuse määruse nr 121 „Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise enampakkumisel saadud tulu kasutamise, aruandluse ja teavitamise üldtingimused“ § 4 kohaselt.

Finantsvahendid tuumaenergia programmi arendamisega seotud tegevuste rahastamiseks planeeritakse edaspidiselt riigi eelarvestrateegias. Tuumaenergia programmi arendamisega seotud tegevuste sihtfinantseering tagab programmi õigeaegse elluviimise ning edenemise, arvestades programmi seotust rahvusvaheliste kohustuste ja tööplaanidega. Programmi tegevuste seas on ka uuringud, mis on riigikesksed ja seotud avaliku sektori ülesannete täitmise, sealhulgas reguleerimisalase suutlikkuse loomise, ohutuse tagamise ja järelevalvesüsteemide arendamisega.

¹ [Eesti tuumaenergia programm | Kliimaministeerium](#).

² https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/Pub1704_web.pdf.

Punktiga 7 täiendatakse määruse 2. peatüki pealkirja, täpsustades, et peatükk kohaldub vaid avatud taotlusvooru kaudu toetuse andmisele.

Punktiga 8 täiendatakse määruse § 17 lõiget 4, täpsustades, kellele antakse toetust. Näiteks taotlejale, kes on hindamiskriteeriumis „eesmärk“ või „mõju ulatus“ (või mõlemas kriteeriumis) saanud null punkti, toetust ei anta.

Punktiga 9 täiendatakse määruse § 17 lõiget 7, täpsustades, kellele teeb KIK taotluse rahuldamata jätmise otsuse. Näiteks taotlejale, kes on hindamiskriteeriumis „eesmärk“ või „mõju ulatus“ (või mõlemas kriteeriumis) saanud null punkti, toetust ei anta.

Punktiga 10 täiendatakse määruse § 19 lõigetega 3 ja 4, et võimaldada maksta toetuse saajale toetust ka ettemaksetena. Toetuse saamiseks tuleb toetuse saajal esitada väljamaksetaotlus. Ettemaksete suurus kujuneb välja KIKile esitatava maksegraafiku alusel.

Punktiga 11 muudetakse § 24 lõike 2 sõnastust, lubades vabade vahendite korral toetada ka projekti kallinemist. Toetust saavate ministriumide pingelise eelarve tõttu on riigihanke kallinemise korral olnud toetuse saajatel raske leida lisavahendeid projekti elluviimiseks. Projektide elluviimise tagamiseks võimaldatakse projekti eelarvet suurendada kuni 15% taotluse rahuldamise otsuses määratud summaga võrreldes, kuid projekti sisu ja tegevused ei tohi samas muutuda. Muudatus suunab ka koostama projekti täpsemat eelarvet taotlemise ajal, samuti annab taotlejatele kindluse, et riigihanke kallinemise korral on võimalus saada lisaraha. Teavet meetme eelarve seisu kohta saab küsida KIKi meetme koordinaatorilt.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2003/87/EÜ, millega luuakse ühenduses kasvuhoonegaaside saastekvootidega kauplemise süsteem ja muudetakse nõukogu direktiivi 96/61/EÜ, ja otsusega (EL) 2015/1814, mis käsitleb ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi loomist ja toimimist ning millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ. Eelnõu on kooskõlas Euroopa Komisjoni määrusega (EL) nr 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes.

4. Määruse mõju

Määrusega kehtestatakse riigi eelarvestrateegia meetme „Uuringud-analüüsid kliima- ja energiaeesmärkidesse panustamiseks“ vahendite kasutamise tingimused ja kord ministriumidele ja nende hallatavatele asutustele. Määruses sätestatud põhimõtted muudavad vahendite jaotamise läbipaistvamaks. Meede aitab enampakkumisel saadud tulu kasutada kasvuhoonegaaside heitkoguse teket piiravate eesmärkide rahastamiseks.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa lisakulusid. Kliimaministeeriumi sisuosakond vastutab tuumenergia programmi uuringute tegemise eest.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu koostöölastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse koostöölastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu Rahandusministeeriumile, Välisministeeriumile, Kaitseministeeriumile, Siseministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Kultuuriministeeriumile, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile ning teadmiseks Keskkonnainvesteeringute Keskusele.